vnt.) yra pavienių dirbinių ir nuoskalų, besiskiriančių stora melsva patina. Jie turėtų priklausyti ankstesniam laikotarpiui nei didžioji kolekcijos dalis, laikotarpiui. Viduriniojo neolito titnago apdirbimas pasižymi plačiu vienagalių skaldytinių skeltėms skelti ir mikrorėžtukinės technikos skelčių dalijimui panaudojimu. Dėl žaliavos stokos rasti skaldytiniai buvo galutinai suvartoti. Būdingesni viduriniojo neolito titnago dirbinių tipai: nelygiašonės trapecijos, ašmenėliai iš skelčių ir jų dalių statmenai retušuotais galais ir šonu, gausūs netaisyklingi gremžtukų ir grandukų tipo dirbiniai, suformuoti amorfinių nuoskalų ir skaldytinių dalių šonuose. Tarp 20 stambių akmens dirbinių pažymėtina: galąstuvų dalys, muštukai, kaitinimo akmenys, pasvaras, grąžto laikiklis (?) su išsigludinusia duobute.

Pakretuonės akmens amžiaus gyvenvietės III medžiaga, kaip ir panaši medžiaga iš Žeimenio ežero I, Šaltaliūnės, Pakretuonės IV akmens amžiaus gyvenviečių, pagal titnago apdirbimo techniką bei dirbinių tipus leistų daryti prielaidą apie galimą ankstesnį negu pateiktasis anksčiau šių gyvenviečių radinių kompleksų datavimą - t.y. IV tūkstantmečio pr. Kr. viduriu-III tūkstantmečio pr. Kr. pradžia. Netiesiogiai tai paremtų ir ankstesnis Šukinės duobelinės keramikos kultūros datavimas Rytų Pabaltijyje.

Tomas Ostrauskas, Valdas Steponaitis

Šaltaliūnės akmens amžiaus gyvenvietė

1994 ir 1995 m. LKPC pratęsus Šaltaliūnės akmens amžiaus gyvenvietės tyrinėjimus (žr. ATL 1990 ir 1991 metais. V., 1992. T.1. P.29-31; ATL 1992 ir 1993 metais. V., 1994. P.20-23), buvo atkastas 284 m2 plotas - visa išlikusi gyvenvietės dalis. Ištirtas P ir PV gyvenvietės pakraštys bei 24 m^2 plotas gyvenvietės Š dalyje. 1994 m. tirtame plote aptikus nežinomą pilkapio griovį, nustatyta, kad virš gyvenvietės dalies buvo nedidelis suplokštėjęs pilkapis. 1995 m. jis buvo ištirtas, surinkta akmens amžiaus medžiaga iš sampilo ir ištirtas gyvenvietės kultūrinis sluoksnis po juo.

Po velėna bei samanomis glūdėjo 8-17 cm pilko miškožemio sluoksnis su

pavieniais titnaginiais radiniais. Po juo buvo 20-30 cm rudai gelsvo smėlio sluoksnis su gausiais radiniais ir įvairiais objektais. Tai ir sudarė akmens amžiaus kultūrinį sluoksnį. Po jais buvo gelsvai baltas smėlis, gilyn šviesėjantis, su keliais atsitiktinai patekusiais radiniais (medžių šaknys, kt.).

Minėtame plote išryškėjo maždaug 6x7 m dydžio titnaginių dirbinių sankaupa, nuo kitų gyvenvietės dalių atskirta beveik tuščia kelių metrų juosta. Su šia koncentracija buvo susiję kiti objektai: keramikos lizdai ir pavienės šukės, 80x70 cm dydžio akmens skaldykla, 80x40 cm dydžio duobutė, pripildyta stambiųjų gyvūnų kaulų nuolaužų. V ir P sankaupos dalys buvo pažeistos pilkapio griovių. V, P ir R radinių skaičius mažėjo ir perkasos pakraščiuose buvo mažesnis nei 1 radinys 1 m^2.

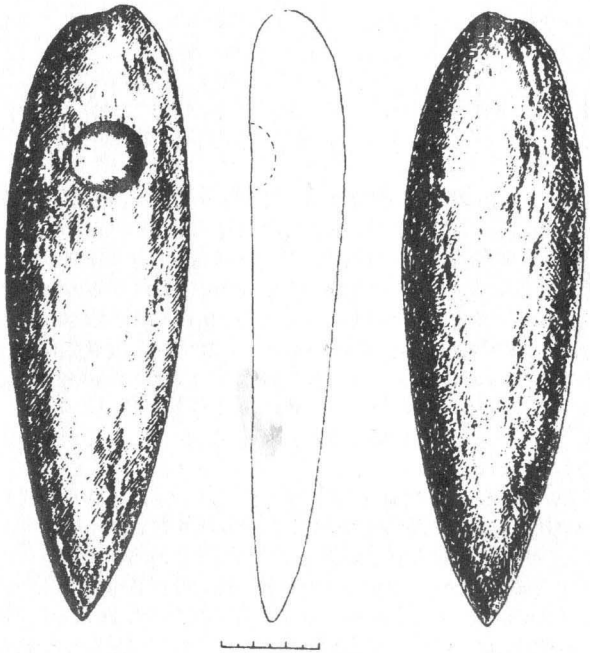
Visa iš lizdų surinkta keramika ir pavienės šukės buvo 1 puodo. Deja, didžioji dalis keramikos - tik šimtai mažyčių fragmentų. Puodo dydis - nenustatomas. Forma - maišelio pavidalo, puodas, matyt, buvęs smailiadugnis, nors dugnelio nerasta. Puodo pakraštėlis CS formos, nežymiai atloštas išorėn ir nusklembtas vidun, iš vidaus ornamentuotas apvijiniu ornamentu, išorėje - pailgų įkartėlių eilute. Puodo šonas buvo papuoštas horizontalia įkartėlių eilute. Puodo sienelės 4-6 mm storio, prie pakraštėlio - 0,8-1 cm. Šukės lengvos, akytos, molio masė liesinta gausiomis augalinėmis priemaišomis. Abu paviršiai brūkšniuoti, tačiau viršutinis gerokai apdūlėjęs.

Apdirbto titnago surinkti 3076 vienetai. Titnago dirbinių, skaldytinių ir skelčių - 676 vienetai. Titnago apdirbimo technika: vienagaliai kūginiai ir skaldytiniai "su rankenėle" skeltėms skelti, skelčių dalijimas mikrorėžtukine technika. Būdingesni dirbinių tipai: lancetinis antgalis įstrižai retušuotu pagrindu, nelygiašoniai trikampiai mikrolitai, ašmenėliai statmenai retušuotu šonu, mikrolitai statmenai retušuotu šonu ir retušu suformuotu spygliu-įkote (?), gremžtukai iš nuoskalų, kampiniai rėžtukai, suformuoti nuskėlimais nulaužtuose skelčių ir nuoskalų galuose. Be to, aptiktas nedidelio Pulio tipo antgalio ruošinys bei antgalio smaigalys plokščiai retušuotais paviršiais. Šie du antgaliai buvo aptikti koncentracijos pakraščiuose ir yra jai svetimi.

Dirbinių iš akmens rasta nedaug. Tai muštukas, galąstuvo dalis ir pailgas laivelio pavidalo kaplys iš dalies gludintu paviršiumi (pav.2). Jis buvo

20,1x5,7x2,9 cm dydžio, nuskilusia penties dalimi, į apatinį paviršių įgręžta 2,1 cm skersmens ir 8 mm gylio duobute. Viršutinis paviršius priešais šią duobutę yra nusigludinęs nuo įtvaros kyšulio-fiksatoriaus. Kaplys su tokia pat įtvėrimo sistema rastas Žeimenio ežero akmens amžiaus gyvenvietėje I.

Galima konstatuoti, kad 1994-1995 m. ištirtos sankaupos medžiaga yra

Pav.2 Akmeninis kaplys
Fig.2 Stone hoe

vienalytė ir ją reiktų skirti neolitinei Narvos kultūrai. Panašios keramikos, titnago dirbinių rasta Žeimenio ežero I, Pakretuonės akmens amžiaus gyvenvietėse III ir IV. Ji skiriama Narvos kultūrai ir datuojama viduriniojo neolito pirmąja puse.